

(इंग्रजी न्यायनिर्णयाचा मराठी भाषेतील अनुवाद)

[(१९६१) २ एस. सी. आर. ३५९]

मेसर्स स्वदेशी कॉटन मिल्स कंपनी लि., कानपुर

- विरुद्ध -

राजेश्वर प्रसाद आणि इतर

[न्यायमूर्ती पी. बी. गजेंद्रगडकर, न्यायमूर्ती ए. के. सरकार आणि न्यायमूर्ती के. एन. वांचू]

औद्योगिक विवाद-अपील प्रलंबित असताना तडजोड-- वैधता-कार्यपद्धती-यू. पी. औद्योगिक विवाद अधिनियम , १९४७-(१९४७ चा यू. पी. XXVIII), कलम ६-सी, २ (टी)-- यू. पी. औद्योगिक विवाद अधिनियम, १९५७, नियम ५ (१)- वेतन प्रदान अधिनियम , १९३६ (१९३६ चा अधिनियम ४), कलम २३.

एका औद्योगिक विवादाशी संबंधित विशेष अनुमती द्वारे केलेले हे अपील या न्यायालयात प्रलंबित असताना, अपीलकर्त्याच्या नियोक्त्याचे संचालक आणि उत्तरवादी कर्मचाऱ्यांच्या प्रतिनिधीने न्यायालयात अर्ज करून विनंती केली की, अपीलकर्त्यांनी आणि प्रतिवादींनी कथित करार केला असल्याने तडजोडीच्या संदर्भात आदेश पारित केला जाऊ शकतो. काही प्रतिवादींनी या तडजोडीला विरोध केला आणि न्यायालयाने कथित तडजोड प्रत्यक्षात पक्षकारांमध्ये झाली आहे की नाही आणि झाली असल्यास ती वैध होती का हे शोधण्यासाठी न्यायाधिकरणाकडे मुद्दे पाठवले. ही तडजोड प्रत्यक्षात झाली होती आणि ती वैध होती, असा निष्कर्ष न्यायाधिकरणाने पाठवला. त्या निष्कर्षांना याचिकेत आव्हान देण्यात आले होते.

असा निर्णय देण्यात आला की, या न्यायालयात अद्याप निर्णय प्रलंबित असलेल्या औद्योगिक विवादावर तोडगा काढण्यासाठी करण्यात आलेला तडजोड करार हा कोणत्याही न्यायालयीन कार्यपद्धतीत सुधारित किंवा प्रत्यावर्तित केला जाण्याची शक्यता नसलेल्या अधिकारांचा विचार करणाऱ्या वेतन प्रदान अधिनियमाच्या कलम २३ च्या तरतुदींचे उल्लंघन करणार नाही.

यू. पी. औद्योगिक विवाद अधिनियमाच्या कलम ६-सी द्वारे विहित केलेली कार्यपद्धती आणि त्यातील तरतुदींचा या न्यायालयाच्या अधिकारांवर किंवा त्यापुढे प्रलंबित असलेल्या

वादाचा सलोख्याचा तोडगा काढण्याच्या पक्षकारांच्या क्षमतेवर परिणाम झाला नाही. या न्यायालयात अपील प्रलंबित असलेल्या पक्षकारांमधील तडजोडीच्या संदर्भात आदेश प्राप्त करण्याची कार्यपद्धती त्याच्या स्वतःच्या नियमांद्वारे विहित केली आहे तसेच यू. पी. औद्योगिक विवाद अधिनियमाच्या कलम २ (टी) च्या आणि त्याखाली तयार केलेल्या नियमांमधील नियम ५ (१) च्या तरतुदी अशा प्रकरणाला लागू होत नाही.

दिवाणी अपील न्यायाधिकरण: १९५८ चा दिवाणी अपील क्रमांक ५३.

१९५६ च्या अपील क्र. III -१६० मध्ये, कामगार अपील न्यायाधिकरण, मुंबई च्या २८ फेब्रुवारी १९५७ रोजीच्या निर्णयाविरुद्ध विशेष अनुमती द्वारे अपील.

एस. पी. वर्मा, अपीलकर्त्यासाठी.

उत्तरवादींसाठी एल. के. झा, जनार्दन शर्मा, आर. सी. प्रसाद आणि मकबूल अहमद खान.

१४ नोव्हेंबर १९६० रोजी न्यायमूर्ती गजेंद्रगडकर, यांच्याद्वारे दिला गेलेला न्यायालयाचा निर्णय :- ही विशेष अनुमतीद्वारे करण्यात आलेली अपील, अपीलकर्ता मेसर्स स्वदेशी कॉटन मिल्स आणि उत्तरवादी त्याचे कर्मचारी यांच्यातील औद्योगिक विवादातून उद्भवते आणि आमच्या निर्णयासाठी जो लघु प्राथमिक प्रश्न उपस्थित केला जातो तो म्हणजे अपीलकर्ता आणि प्रतिवादी यांच्यात झालेल्या कथित तडजोडीच्या कराराच्या संदर्भात या अपीलमध्ये आदेश पारित करण्यात यावा की नाही. असे दिसते की २८ डिसेंबर १९५५ रोजी दोन्ही पक्षकारांमधील औद्योगिक वाद उत्तर प्रदेश सरकारने यू. पी. औद्योगिक विवाद अधिनियम, १९४७ (१९४७ चा यू. पी. अधिनियम XXVIII) च्या कलम ३,४ व ८ अंतर्गत आणि १४ जुलै १९५४ रोजी जारी करण्यात आलेल्या सी. एल. क्र. ११ यू-४६४ (एल. एल.)/XXXVI-बी-२५७ (एल. एल.)/१९५४ च्या तरतुदींच्या अनुषंगाने निर्णय घेण्यासाठी औद्योगिक न्यायाधिकरण, यू. पी., अलाहाबाद कडे पाठवला होता. अशा प्रकारे संदर्भित केलेला वाद हा असा होता की, अपीलकर्त्याच्या विणकाम विभागात नियुक्त असलेल्या परिशिष्टात नमूद केलेल्या कामगारांच्या वेतनाच्या सध्याच्या दरांमध्ये काही सुधारणा करण्याची आवश्यकता आहे का; तसे असल्यास, कोणत्या तपशीलासह आणि कोणत्या तारखेपासून? न्यायाधिकरणाने हा मुद्दा हाताळला आणि उत्तरवादींनी सुधारणा करण्याची बाब नाही या निष्कर्षावर पोहोचले. न्यायाधिकरणाच्या या निर्णयाच्या विरोधात उत्तरवादींनी

कामगार अपील न्यायाधिकरणासमोर अपील केले. त्यांचे अपील यशस्वी झाले आणि अपील न्यायाधिकरणाने निर्देश दिले की मूळ न्यायाधिकरणाचा निर्णय रद्द केला जावा आणि अपीलकर्ता " संदर्भित तारखेपासून जुन्या आणि नवीन अशा दोन्ही शेडमध्ये दोन आनाचा एकसमान दर आणेल, मग लाइन जॉबरना देण्यात आलेल्या मागांची संख्या कितीही असली तरी". असे निदर्शनास आले की या निर्णयाचा परिणाम म्हणून विद्यमान दरांमध्ये सुधारणा करण्यात आल्या आहेत आणि संदर्भित तारखेपासून पूर्वलक्षी प्रभावाने सुधारणा लागू करण्याचे आदेश देण्यात आले आहेत. कामगार अपील न्यायाधिकरणाच्या या निर्णयाच्या विरोधात अपीलकर्त्याने विशेष अनुमती द्वारे सध्याचे अपील केले आहे.

या न्यायालयात हे अपील प्रलंबित असताना, अपीलकर्त्याने उत्तरवादींशी तडजोड करण्याचा हेतू होता आणि तडजोडीच्या अटी लेखी करण्यात आल्या आणि उक्त तडजोडीच्या अनुषंगाने २६ फेब्रुवारी १९५८ रोजी या न्यायालयात एक अर्ज दाखल करण्यात आला, ज्यावर अपीलकर्त्याच्या वतीने श्री. बागला यांनी, अपीलकर्त्याचे संचालक या अधिकाराने, आणि प्रतिवादींसाठी श्री. मकबूल अहमद खान यांनी, सुती मिल मजूर सभा, कानपूरचे सरचिटणीस म्हणून स्वाक्षरी केली. या अर्जात तडजोडीच्या महत्वपूर्ण अटी नमूद केल्या आहेत. तडजोडीच्या अटीपैकी एक अट अशी आहे की सुधारित दर २८ डिसेंबर १९५५ पासून लागू होणार नाही, जी संदर्भ तारीख आहे, परंतु १ जुलै १९५७ पासून लागू होईल. अपीलाखालील निर्णयात इतर काही बदलही करण्यात आले आहेत.

या तडजोडीच्या संदर्भात आदेश पारित करण्यासाठी अपील बोर्डवर घेण्यापूर्वी काही प्रतिवादींच्या वतीने एक अर्ज करण्यात आला होता, ज्यामध्ये असा आरोप करण्यात आला होता की सरचिटणीस श्री. खान यांना प्रतिवादींचे प्रतिनिधी म्हणून कोणतीही तडजोड करण्याचा अधिकार किंवा अधिकार नाही आणि त्यांनी अपीलकर्त्याशी केलेली कथित तडजोड प्रतिवादींना मान्य नव्हती. या प्रकरणाच्या पुष्ट्यर्थ मजदूर सभेच्या सर्वसाधारण परिषदेने मंजूर केलेला ठराव अर्जाद्वारे संदर्भित करण्यात आला, ज्यामध्ये असे घोषित करण्यात आले होते की कोणताही पदाधिकारी सर्वसाधारण परिषदेच्या संमतीशिवाय औद्योगिक विवादाबाबत नियोक्त्याशी करार करू शकत नाही आणि मजदूर सभेच्या संविधानातील संबंधित तरतुदींवरही भर देण्यात आला होता.

त्यानंतर तडजोडीसाठीची याचिका या न्यायालयासमोर १० एप्रिल १९६० रोजी सुनावणीसाठी ठेवण्यात आली आणि न्यायालयाने निर्देश दिले की तडजोडीचे अभिलेखन करण्यासाठीचा अर्ज आणि अपील हे दोन्ही, पक्षकार त्यांची प्रकरणा संबंधित विधाने दाखल करताच न्यायालयासमोर सुनावणीसाठी एकत्र ठेवण्यात यावे. निवेदने दाखल केल्यानंतर ५ मे १९६० रोजी या न्यायालयासमोर अपील आणि याचिका दाखल करण्यात आली आणि न्यायालयाने वादकालीन न्यायनिर्णया द्वारे न्यायाधिकरणाकडे दोन मुद्दे पाठवून निर्देश दिले की न्यायाधिकरणाने त्या मुद्द्यांवर पक्षकारांची सुनावणी करावी आणि त्यावर आपले निष्कर्ष काढावेत. दोन मुद्दे असे होते: (१) अपीलकर्त्याने केलेली तडजोड पक्षकारांमध्ये झाली आहे का; (२) असेल तर तडजोड वैध आहे का? या आदेशाच्या अनुषंगाने न्यायाधिकरणाने पुरावे नोंदवले आहेत, पक्षांचे म्हणणे ऐकून घेतले आहे आणि आपले निष्कर्ष मांडले आहेत. त्यात असे आढळून आले आहे की त्या वतीने या न्यायालयासमोर केलेल्या याचिकेत आरोप केल्याप्रमाणे तडजोड प्रत्यक्षात झाली आहे आणि उक्त तडजोड वैध आहे. तथ्यविषयक पहिला प्रश्न हाताळताना न्यायाधिकरणाने पक्षकारांमधील वादाची पार्श्वभूमी लक्षात घेऊन पुराव्यांचा संपूर्ण विचार केला आहे; त्यात असे आढळून आले आहे की पक्षकारांमध्ये वाटाघाटी बराच काळ चालल्या होत्या, या कालावधीत पक्षकारांनी तडजोडीचे फायदे आणि तोटे यावर चर्चा केली, या वाटाघाटीदरम्यान श्री. खान उत्तरवादींच्या हितसंबंधांवर लक्ष ठेवून होते, संबंधित कामगारांनी तडजोडीला मान्यता दिली होती, एकूणच ते त्यांच्या फायद्यासाठी आहे आणि औद्योगिक निर्णयाच्या स्वीकृत तत्वांच्या अजिबात प्रतिकूल नाही आणि त्याहून अधिक काय ते केले गेले आहे आणि केवळ कागदी व्यवहार राहिलेले नाही. त्यात स्पष्ट केले आहे की तडजोडीला असलेला विरोध, सचिव श्री. खान आणि अध्यक्ष श्री. बाजपेयी यांच्यातील वादातून अविरतपणे पुढे सरकला आणि न्यायाधिकरणाला यात काही शंका नाही की ही तडजोड, मालक आणि कर्मचाऱ्यांमध्ये सद्भावना आणि सहकार्य निर्माण करण्यासाठी दोन्ही बाजूंनी सौहार्दपूर्णपणे वाद मिटवण्याच्या प्रामाणिक प्रयत्नांचा परिणाम होती.

दुसऱ्या मुद्यात उपस्थित केलेल्या विधिविषयक प्रश्नावर न्यायाधिकरणाने असे म्हटले आहे की तडजोड पूर्णपणे वैध आहे. या सभेच्या संविधानातील संबंधित तरतुदी, अशा तडजोडीसंदर्भात प्रचलित असलेली प्रथा आणि त्या प्रथेशी सुसंगतपणे केलेल्या तडजोडीच्या

अनेक करारांचा विचार केला आहे. न्यायाधिकरणासमोर विनंती करण्यात आली होती की उत्तर प्रदेश औद्योगिक विवाद अधिनियम, १९४७ चे कलम ६-ब आणि कलम २ (vi).(सी) वेतन प्रदान अधिनियम, १९३६ (१९३६ चा कायदा ४)अंतर्गत तडजोड अवैध आहे. . हे युक्तिवाद न्यायाधिकरणाने फेटाळले आहेत. परिणामी, दोन्ही मुद्द्यांवर नोंदवलेले निष्कर्ष तडजोडीच्या बाजूने आहेत.

या न्यायालयात हे निष्कर्ष प्राप्त झाल्यानंतर, अपील आणि तडजोडीची याचिका आता अंतिम निकालासाठी आमच्यासमोर आली आहे. पहिल्या मुद्द्यावर न्यायाधिकरणाने नोंदवलेल्या तथ्याच्या निष्कर्षाला आमच्यासमोर आव्हान दिले गेले नाही आणि दिले जाऊ शकत नाही. त्यामुळे हे सिद्ध झाले असावे की संबंधित वेळी श्री. खान हे उत्तरवादींच्या सभेचे सरचिटणीस होते आणि त्यामुळे त्यांना त्यांचे प्रतिनिधित्व करण्याचा अधिकार होता आणि सध्याच्या अभिनिर्णयाच्या कार्यवाहीदरम्यान त्यांनी त्यांचे प्रतिनिधित्व केले होते आणि ते आणि अपीलकर्ता यांच्यात झालेली तडजोड हा काही काळ चाललेल्या परस्पर चर्चेचा परिणाम आहे आणि त्याच्या सर्व अटी उत्तरवादींसाठी फायदेशीर आहेत. या सभेत प्रचलित असलेली प्रथा आणि या प्रथेशी सुसंगत असलेल्या अनेक उदाहरणांवरून स्पष्टपणे सूचित होते की, औद्योगिक विवादांमध्ये कामगारांचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या केंद्रीय सचिवांना नेहमीच अधिकार देण्यात आले आहेत आणि जेव्हा असे करणे वाजवी आणि योग्य वाटले असेल तेव्हा त्यांनी अशा विवादांचे निराकरण करण्यासाठी आपल्या अधिकाराचा वापर केला आहे. जसे आपण अनेकदा सूचित केले आहे की औद्योगिक विवादांचे सौहार्दपूर्ण निराकरण करणे नेहमीच इष्ट असते कारण अशा तडजोडीमुळे आनंदी औद्योगिक संबंध निर्माण होतात आणि पक्षकारांमधील सहकार्याला प्रोत्साहन मिळते. म्हणूनच जेव्हा औद्योगिक विवाद संविधानाच्या अनुच्छेद १३६ अंतर्गत या न्यायालयासमोर आणले जातात तेव्हा हे न्यायालय विवाद सौहार्दपूर्णपणे निकाली काढण्याच्या प्रयत्नांची सामान्यतः प्रशंसा करते आणि योग्य प्रकरणांमध्ये अशा समझोत्यांना प्रोत्साहन देते. तथापि, प्रतिवादींसाठी श्री. झा असा युक्तिवाद करतात की जरी औद्योगिक विवादांचा सलोख्याचा समझोता अन्यथा इष्ट असू शकतो, परंतु कायदानुसार असा तडजोड किंवासमझोता बेकायदेशीर आहे. अपील प्रलंबित असलेल्या औद्योगिक विवादांची तडजोड कायद्याने निषिद्ध आहे किंवा अन्यथा अशा तरतुदींशी विसंगत आहे या निष्कर्षावर आपण आल्यास, सध्याची तडजोड विधिअग्राह्य आहे

असे मानणे आवश्यक असू शकते, तथापि औद्योगिक विवादांचा सलोरव्याचा तोडगा अन्यथा इष्ट असू शकतो. त्यामुळे सध्याच्या तडजोडीच्या याचिकेवरील आमच्या निर्णयासाठी जो प्रश्न उद्भवतो: श्री. झा यांनी केलेला युक्तिवाद योग्य आहे का की तडजोड कायद्याने अवैध आहे?

या युक्तिवादाच्या पुष्ट्यर्थ श्री. झा यांनी मांडलेला पहिला मुद्दा असा आहे की सध्याची तडजोड वेतन प्रदान अधिनियम, कलम २३ द्वारे प्रतिबंधित आहे. उद्योगात काम करणाऱ्या विशिष्ट वर्गाच्या व्यक्तींच्या वेतनाचे नियमन करण्यासाठी हा कायदा मंजूर करण्यात आला आहे आणि सध्याच्या प्रकरणात कामगार अपील न्यायाधिकरणाने सुधारित केलेल्या वेतनामध्ये या कायद्याच्या कलम २(vi) अंतर्गत वेतन असेल यात शंका नाही. कलम २३ मध्ये अशी तरतूद करण्यात आली आहे की, ज्याद्वारे रोजगारी व्यक्ती, या अधिनियमाने प्रदान केलेला कोणताही हक्क सोडून देते अशी कोणतीही संविदा किंवा करार या अधिनियमाच्या प्रारंभापूर्वी करण्यात आलेला असो व त्यानंतर करण्यात आलेला असो त्यामध्ये त्या व्यक्तीला अशा हक्कापासून वंचित करावे, असे अभिप्रेत असेल तर तेवढ्या मर्यादेपर्यंत अशी संविदा किंवा करार रद्दबातल असेल. या कायद्याच्या संबंधित तरतुदींमध्ये मजुरीचा कालावधी निश्चित करणे, वेतन देण्याच्या वेळेची तरतूद करणे, काही कपात करण्यास अधिकृत करणे आणि केवळ त्या संदर्भात निर्दिष्ट केलेल्या अटींच्या अधीन राहून दंड आकारण्यास परवानगी देणे आवश्यक आहे. या कायद्याच्या कलम १५ मध्ये वेतन कपातीमुळे किंवा वेतन देण्यास उशीर झाल्यामुळे उद्भवणाऱ्या दाव्यांचे निर्धारण आणि दुर्भावनापूर्ण किंवा त्रासदायक दाव्यांसाठी दंडाची तरतूद आहे. कलम १६ मध्ये असा अर्ज करण्यासाठी विहित करण्यात आले आहे ज्यामध्ये असे दावे केले जाऊ शकतात; आणि कलम १८ या कायद्यांतर्गत नियुक्त केलेल्या अधिकाऱ्यांसाठी अधिकारांची तरतूद करते. श्री. झा यांचा असा युक्तिवाद आहे की कामगार अपील न्यायाधिकरणाने निर्देशित केलेल्या सुधारित वेतन संरचनेमुळे प्रतिवादींना त्यांचे वेतन म्हणून दर्शविलेल्या संबंधित रकमेचा दावा करण्याचा अधिकार मिळतो आणि आक्षेपित तडजोडीचा परिणाम असा आहे की उत्तरवादी त्या वतीने त्यांच्या अधिकाराचा एक भाग सोडून देत आहेत. श्री. झा यांचा युक्तिवाद असा होता की कामगार अपील न्यायाधिकरणाच्या निर्णयाच्या पूर्वलक्षी प्रभावासाठी त्यांचा दावा मोठ्या कालावधीसाठी सोडून देताना विरोधकांना या कायद्याने प्रदान केलेल्या त्यांच्या कायदेशीर अधिकारांपासून स्वतःला संविदाबद्ध करणे आवश्यक आहे आणि त्यामुळे तडजोड

अवैध ठरते. हा युक्तिवाद चुकीचा आहे कारण त्या द्वारे चुकीच्या पद्धतीने असे गृहीत धरण्यात येते की अपील अंतर्गत निर्णय अंतिम झाला आहे आणि उक्त निर्णयांतर्गत मिळणारे अधिकार कोणत्याही तडजोडीमुळे प्रभावित होणार नाहीत आणि होऊ शकत नाहीत. या संदर्भात लक्षात ठेवण्यासारखी सर्वात महत्त्वाची गोष्ट म्हणजे ज्या कथित अधिकारांवर निर्णय आधारित आहे तो निर्णय स्वतःच या न्यायालयासमोर अपील करण्याच्या अधीन आहे आणि त्या अर्थाने तो अंतिम निर्णय अजिबात नाही; तो प्रत्यावर्तित केला जाऊ शकतो किंवा त्यात बदल केला जाऊ शकतो आणि असे असल्याने उक्त निर्णयांतर्गत दावा करण्यायोग्य अधिकार देखील विफल होण्यास किंवा विशेषतः प्रभावित होण्यास पात्र आहेत. अशा परिस्थितीत औद्योगिक विवाद निःसंशयपणे या न्यायालयासमोर प्रलंबित असेल आणि अशा वादावर तोडगा काढण्याचा प्रयत्न करणे आणि या न्यायालयाचा निर्णय न मागवणे हे या कायद्याच्या कलम २३ च्या तरतुदींचे उल्लंघन करते असा युक्तिवाद करणे श्री. झा यांच्यासाठी व्यर्थ ठरेल. ज्याप्रमाणे एखादा औद्योगिक विवाद एकतर औद्योगिक न्यायाधिकरणाकडे न्यायनिवाड्यासाठी पाठवण्यापूर्वी किंवा तो पाठवल्यानंतर आणि न्यायाधिकरणाने निर्णय जाहीर करण्यापूर्वी पक्षकारांमधील तोडगा निघू शकला असता, त्याचप्रमाणे हा वाद कामगार अपील न्यायाधिकरणासमोर किंवा या न्यायालयासमोर प्रलंबित आहे तोपर्यंत तोडगा काढण्यास पक्षकारांना मोकळीक असेल का? या कायद्याच्या कलम २३ च्या तरतुदींमध्ये काही निश्चित अधिकार गृहीत धरले आहेत जे कोणत्याही प्रलंबित न्यायिक कार्यपद्धतीत सुधारित किंवा प्रत्यावर्तित केले जाण्याची शक्यता नाही किंवा जबाबदार नाहीत आणि या न्यायालयासमोर अपील प्रलंबित असलेल्या प्रकरणांमध्ये हा घटक नसल्याने उक्त तरतुदींवर अवलंबून राहणे आणि ते वादांचे सौहार्दपूर्ण निराकरण रोखतात किंवा प्रतिबंधित करतात असा युक्तिवाद करणे वाजवी ठरणार नाही.

तडजोडीच्या वैधतेविरोधात केलेला दुसरा युक्तिवाद हा यू. पी. औद्योगिक विवाद कायदा, १९४७ च्या कलम ६-सी च्या तरतुदींवर आधारित आहे. हे औद्योगिक विवाद कायदा, १९४७ चा XIV च्या कलम १९ च्या तरतुदींशी लक्षणीयरीत्या संबंधित आहे. त्यात, इतर गोष्टींबरोबरच, अशी तरतूद आहे की एखादा निवाडा प्रथमतः एका वर्षाच्या कालावधीसाठी किंवा त्यात निर्दिष्ट केल्याप्रमाणे कमी कालावधीसाठी कार्यान्वित राहील आणि राज्य सरकारला योग्य वाटल्यास वेळोवेळी कार्यान्वित कालावधी वाढवण्याचा अधिकार देईल.

राज्य सरकार, एकतर स्वतःच्या प्रस्तावावर किंवा निवाड्याचे बंधन असलेल्या कोणत्याही पक्षकाराच्या अर्जावर, ज्या परिस्थितीवर हा निवाडा आधारित होता त्यामध्ये विशेष बदल झाला आहे हे दाखवल्यास, त्याच्या कार्याचा कालावधी कमी करेल अशीही तरतूद त्यात आहे. युक्तिवाद असा आहे की निवाड्यामध्ये कोणताही बदल केवळ कलम ६ अन्वये विहित केलेल्या प्रक्रियेचा अवलंब करून केला जाऊ शकतो. आमच्या मते या युक्तिवादात काहीही तथ्य नाही. कलम ६-सी निःसंशयपणे राज्य सरकारला निवाड्याच्या अंमलबजावणीचा कालावधी निश्चित करण्यासाठी काही अधिकार प्रदान करते, परंतु संविधानाच्या अनुच्छेद १३६ अंतर्गत त्यांच्यासमोर आणलेल्या औद्योगिक विवादाला सामोरे जाण्याच्या या न्यायालयाच्या अधिकारांवर या कलमाचा कोणताही परिणाम होऊ शकत नाही यात शंका नाही. कलम ६-सी ज्या निवाड्याचा संदर्भ देतो तो निर्णय आता कोणत्याही न्यायाधिकरणाद्वारे किंवा न्यायालयाद्वारे विचार करण्याच्या अधीन नाही या अर्थाने अंतिम झाला आहे. जोपर्यंत एखादा निवाडा न्यायाधिकरण किंवा न्यायालयासमोर प्रलंबित आहे, तोपर्यंत न्यायाधिकरण किंवा न्यायालय कायद्याप्रमाणे तो हाताळण्याच्या अधिकारक्षेत्रावर कलम ६-सी चा परिणाम होत नाही आणि न्यायाधिकरण किंवा न्यायालयासमोर प्रलंबित असलेल्या त्यांच्या वादाचा निपटारा करण्याच्या पक्षकारांच्या क्षमतेवरही या कलमाचा परिणाम होत नाही किंवा त्यात अडथळा येत नाही. दुसऱ्या शब्दांत, वेतन प्रदान अधिनियमाच्या कलम २३ च्या तरतुदींवर आधारित युक्तिवादाबद्दल आपण जे काही म्हटले आहे ते सध्याच्या युक्तिवादालाही तितकेच लागू होते.

त्यानंतर असा युक्तिवाद केला गेला की आक्षेपित तडजोड ही यू. पी. कायद्याच्या कलम २ (टी) च्या अर्थातर्गत एक तडजोड आहे आणि अशा प्रकारे ती केवळ कायद्याने विहित केलेल्या पद्धतीनेच अंमलात आणली जाऊ शकते. कलम २ (टी) मध्ये असलेल्या व्याख्येनुसार समझोता चा अर्थ, समेटाच्या कार्यवाहीच्या ओघात निष्पन्न झालेला समझोता असा आहे आणि त्यामध्ये सामंतांच्या कार्यवाहीच्या ओघात नव्हे तर अन्यथा नियोक्ता आणि कामगार यांच्यामध्ये लेखी करार झालेला असून त्यावर करारातील पक्षांनी विहित असेल अशा रीतीने सहाय्य केलेल्या असतील आणि त्या करारनाम्याची एकेक प्रत समुचित शासनाकडे आणि समेट अधिकाऱ्या कडे पाठवलेली असेल तर अशा करारनाम्याचाही समावेश होतो. यू. पी. औद्योगिक विवाद नियम, १९५७ चा नियम ५ (१), कलम २ (टी) द्वारे परिभाषित

केल्यानुसार समझोत्याचीची अभिलेखन करण्याची प्रक्रिया विहित करतो. ह्या कार्यपद्धतीचे अनुसरण केले गेले नाही हे खरे आहे, परंतु कलम २ (टी) किंवा कलम ५(१) ने विहित केलेली कार्यपद्धती या न्यायालयात अपील प्रलंबित असलेल्या पक्षकारांमध्ये झालेल्या तडजोडी कराराला कशी लागू होऊ शकते हे समजून घेणे कठीण आहे. संबंधित तडजोड या न्यायालयात दाखल करण्याचा हेतू पक्षकारांना या न्यायालयाला उक्त तडजोडीच्या संदर्भात आदेश पारित करण्याची विनंती करण्यास साहाय्यभूत करणे हा आहे. असा आदेश मिळवण्याची प्रक्रिया जी अनुसरली पाहिजे ती या न्यायालयाच्या नियमांद्वारे विहित केलेली प्रक्रिया आहे, ज्याप्रमाणे न्यायाधिकरणा समोर तडजोड झाली असेल तर त्यापूर्वी पाळली जाणारी प्रक्रिया, त्याच्या नियमांद्वारे विहित केलेली प्रक्रिया असेल. त्यामुळे नियम ५(१) द्वारे निर्धारित केलेली कार्यपद्धती संबंधित तडजोडीस लागू होऊ शकत नाही यात आम्हाला शंका नाही.

याचा परिणाम असा आहे की न्यायाधिकरणाने नोंदवलेला निष्कर्ष की संबंधित तडजोड वैध आहे हे स्पष्टपणे योग्य आहे आणि त्याची पुष्टी होणे आवश्यक आहे. तडजोड प्रत्यक्षात झाली आहे व तशीही ती वैध असल्याचे आढळून आल्याने, सध्याच्या अपीलातील उक्त तडजोडीच्या संदर्भात आदेश काढला जावा असे निर्देश देण्यात आम्हाला अजिबात संकोच वाटत नाही.

तदनुसार आदेश.

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा / तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरीता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबाजवणीकरीता वैध मानला जाईल."